

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi

The Journal of International Turkish Language & Literature Research

Sayı/Issue Özel Sayı 1 (Ekim/October 2023), s. 1015-1025.

Geliş Tarihi-Received: 04.09.2023

Kabul Tarihi-Accepted: 04.10.2023

Araştırma Makalesi-Research Article

ISSN: 2687-5675

DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1354957

Öğretmenlerin İyi Oluşunun Yordayıcıları: TALIS 2018 Türkiye Örnekleme

Predictors of Teachers' Well-Being: TALIS 2018 Türkiye Sample

Şule ÖTKEN*

Öz

Bu araştırmanın amacı TALIS 2018 araştırmasına katılan öğretmenlerin iyi oluş düzeylerini yordayan değişkenlerin belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda araştırma verileri TALIS öğretmen anketine katılan 15498 öğretmenden elde edilmiştir. Araştırma kapsamında kullanılan değişkenler öğretmen iyi oluşu, mesleki işbirliği, mesleki iş doyumunu öğretmen özyeterliliği ve mesleki iş yükü değişkenleridir. Söz konusu araştırma ilişkisel araştırma modelinde tasarlanmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler üzerine bağımsız örneklem için t testi, tek yönlü varyans analizi ve çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin iyi oluşu cinsiyete ve yaşa göre farklılık göstermektedir. Bununla birlikte öğretmenlerin iyi oluş düzeylerini yordayan değişkenler incelendiğinde mesleki iş yükü negatif olarak, mesleki iş doyumunu ise pozitif olarak anlamlı bir şekilde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bundan sonraki araştırmalarda aynı değişkenler kullanılarak farklı örneklem gurubuna araştırma uygulanabilir ya da farklı veri analizi yöntemleri ile araştırma tekrarlanabilir. Diğer ülkeler üzerinde aynı değişkenler kullanılarak diğer ülkelerle olan benzerlikler ve farklılıklar karşılaştırılabilir. Aynı örneklem grubu üzerinde farklı değişkenler kullanılarak analiz yapılabilir.

Anahtar Kelimeler: İyi oluş, özyeterlilik, iş doyumunu, iş birliği, mesleki iş yükü.

Abstract

The aim of this research is to determine the variables that predict the well-being of the teachers participating in the TALIS 2018 research. For this purpose, the research data were obtained from 15498 teachers who participated in the TALIS teacher survey. The variables used in the research are teacher well-being, professional collaboration, professional job satisfaction, teacher self-efficacy and professional workload. The research in question was designed in the correlational research model. On the data obtained from the research, t-test for independent samples, one-way analysis of variance and multiple linear regression analysis were performed. According to the findings, teachers' well-being differs according to gender and age. On the other hand, when the variables that predict teachers' well-being levels are examined, it is concluded that professional workload is negatively predicted and professional job satisfaction is positively predicted. In future studies, research can be applied to different sample groups using the same variables, or the research can be repeated with different data analysis methods. By using the same variables on other countries, similarities and differences with other countries can be compared. Analysis can be done using different variables on the same sample group.

Keywords: Well-being, self-efficacy, job satisfaction, cooperation, workload.

* Dr., MEB, e-posta: sule.ayyildiz@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-2454-6449.

Giriş

Uluslararası Öğrenme ve Öğretme Araştırması - TALIS, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün (OECD) bir parçası olan Eğitim Sistemi Göstergelerinin (INES) projesidir. TALIS, katılımcı ülkeler tarafından seçilen öğretmenler, okul liderleri ve okul öğrenme ortamları hakkındaki konuları ele almak üzere tasarlanmış geniş ölçekli bir anket programıdır. TALIS' in temel amacı, öğrenci öğrenimini etkileyen yönere vurgu yaparak, öğretmenler ve öğretimle ilgili uluslararası düzeyde karşılaştırılabilir bilgiler üretmektir (OECD, 2019). TALIS 2018'de, okul yöneticisi anketi ve öğretmen anketi olmak üzere iki farklı anket yer almaktadır. Okul yöneticilerine uygulanan anketlerde yer alan başlıklar kişisel bilgiler, okul bilgileri, okul liderliği, öğretmen değerlendirilmesi, okul iklimi, göreve başlama ve danışmanlık faaliyetleri, farklılık barındıran durumlarda eğitim ve mesleki memnuniyet şeklindedir. Öte yandan öğretmenlere uygulanan anketlerde yer alan başlıklar; kişisel bilgiler ve nitelikler, mesleki gelişim, geri bildirim, genel öğretim, sınıf içi öğretim, çeşitli ortamlarda öğretmenlik, okul iklimi ve iş doyumunu, öğretmen hareketliliği olarak belirlenmiştir (Ceylan vd., 2020; s. 7).

Öğretmenlerin bir çocuğun gelişimi ve öğrenmesindeki katkısı göz önüne alındığında, eğitim sistemlerinin öğretmenlerin çalışmalarından büyük beklentileri vardır. Öte yandan öğretmenlerin çalışma koşulları ve sınıf ortamları değişmektedir. Birçok eğitim sisteminde öğretmenler, öğrencilerinin yetenek düzeyleri ve demografik yapıları bakımından çeşitlilik gösteren sınıf ortamlarında çalışmaktadır (Viac ve Fraser, 2020, s. 7). Söz konusu çalışma ortamları öğretmenlerin motivasyonu, iyi oluşu, özyeterliliği, işe bağlılığı, iş doyumunu gibi değişkenleri etkilemektedir. Ayrıca öğrenci başarısı da söz konusu değişkenlerin etkisinde kalmaktadır (Collie, Shapka ve Perry, 2012, s. 1199). Bu nedenle söz konusu araştırma öğretmen iyi oluşu üzerinde mesleki iş yükü, mesleki işbirliği, öğretmen özyeterliliği ve öğretmen iş doyumunu değişkenlerinin etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma kapsamında kullanılan değişkenlere ait kavramsal çerçeve aşağıda verilmiştir.

Öğretmen iyi oluşu

İyi oluş, huzurlu olma ve hayattan keyif alma, hayata bağlanma, başkalarıyla tatmin edici ilişkiler kurma, bir amaç hedefleme ve hayatı değerli kılma çabasıdır. Ayrıca işlevsel olarak bireyin hayatından doyum alması, geleceğe ilişkin olumlu duygulara sahip olması ve yaşamı sürdürmesi anlamına gelmektedir (Seligman, 2011; Akt: Cansoy vd., 2020, s. 42). Bununla birlikte iyi oluş, olumsuz koşulların olduğu tehlikeli bir dünyaya uyum sağlamanın sonucunda ortaya çıkmaktadır (Keyes, 1998, s. 121). Sosyal ve duygusal açıdan yetkin öğretmenler, öğrencileriyle destekleyici ve teşvik edici ilişkiler geliştirerek, öğrencilerin güçlü yönleri ve yetenekleri üzerine inşa edilen dersler tasarlayarak, içsel motivasyonu teşvik edecek şekilde davranış kuralları oluşturup uygulayarak, çatışma durumlarında öğrencilere koçluk yaparak, öğrencileri teşvik ederek öğrenciler arasında işbirliği ve saygılı ve uygun iletişim ve olumlu sosyal davranışların sergilenmesi için rol model olarak sınıf ortamının iyi olmasını belirler (Jennings ve Greenberg, 2009, s. 492). Psikolojik iyi oluş modelinin bileşenleri; kendini kabul etme, olumlu ilişkiler, özerklik, çevreyi yönetme kapasitesi, amaçlı bir yaşam ve kişisel gelişimdir. Olumlu ilişkiler, başkalarıyla samimi ve güvene dayalı ilişkiler geliştirmek, insanların huzuruna katkıda bulunmak olarak tanımlanabilir (Cansoy vd., 2020, s. 42.)

Öğretmenlik Meslek İş Yükü

Öğretmenlerden beklenen iş talepleri öğretmenin iş yükünü artırmaktadır (Jomud vd., 2021). TALIS araştırmasına göre öğretmenin iş yükünün artmasının nedenleri

öğretmenlerin sorumlulukları, öğrenci davranışları ve okul yönetimi kaynaklı sorunlar olarak belirlenmiştir (Ainley ve Carstens, 2018). Öte yandan öğretmenlerin başlıca stres kaynaklarından biri iş yükünün artmasıdır (Chan ve Hui, 1995, s. 16; Kyriacou, 2001, s. 29). Öğretim (ders hazırlığı, ders anlatımı ve not verme gibi) ve öğrenci davranışları (öğrenci başarısı ve disiplini için hesap verebilirlik gibi) dahil olmak üzere çeşitli iş yükü stresi kaynaklarına işaret etmektedir (Pan vd., 2023, s. 13). Lazarus'a (1966) göre stres; bireylerin kendilerinden talep edilenlerle veya refahlarına yönelik tehditlerle yeterince başa çıkamadıklarını algıladıkları zaman ortaya çıkar. Bu nedenle bireyin iyi oluşu açısından iş yükü faktörünün önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir.

Öğretmenlik Mesleki İşbirliği

İşbirliği, paylaşılan bir görevi yerine getirmek için ihtiyaç duyulan tüm faaliyetlerde grup içinde ortak etkileşim olarak tanımlanabilir (Vangrieken vd., s. 23). Son 40 yılda yapılan araştırmalar, işbirliğine dayalı faaliyetlerde bulunan öğretmenlerin, tek başına çalışan öğretmenlere kıyasla daha yüksek öğretim yapma ve izolasyon hissini azaltma eğiliminde olduğunu göstermiştir. Bu nedenle, işbirliğinin dahil edilmesi, öğrenci başarısında, öğretmen iş memnuniyetinde ve öğretmen güveninde birbirine bağlı artışlara katkıda bulunabilecek izolasyon duygularını azaltma potansiyeline sahiptir (Ainley ve Carstens, 2021; Chong ve Kong, 2012; Reeves vd., 2017, s. 228).

Araştırmalar göstermemiştir ki öğretmenlerin işbirliği içerisinde olması, özyeterliliklerini artırarak öğrencilerin okul başarısını da etkilemektedir (Cansoy vd., 2020; da Costa, 1995; Englert vd., 1993; Akt: Brownell, Yeager, Rennells ve Riley, 1997, s. 351). Öğretmenler arası işbirliği, öğrencilerin akademik çalışmalara katılımını ve başarılarını arttırmanın en güçlü yollarından biridir. Sistematik bir yardım ağı oluşturulduğunda öğretmenler daha yapıcı olmaktadır (Atıcı, 2001; s. 497). Böylece öğretmenlerin iyi oluşları artarak mesleklerinde daha üretken ve yetkin bir öğretmen olacaklardır.

Öğretmen Özyeterliliği

Özyeterlilik kavramı öğrenme ve becerileri gerçekleştirme yeteneğine ilişkin bireyin kişisel inancı ve bireysel yargılarıdır (Aslan vd., 2023; s. 3). Yeterlilik beklentileri, insanların olumsuz deneyimler karşısında ne kadar süre dayanacaklarını belirler ve beklentileri ne kadar güçlü olursa, çabaları da o kadar aktif olur (Bandura, 1977, s. 80). Öğretmenlerin öğretme, sınıf yönetimi, araç gereç kullanımı, öğretim yöntem ve teknikleri, kişiler arası iletişim becerileri gibi çeşitli konularda yeterli düzeyde olmalarının; eğitim-öğretim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi aşamasında önemli olduğu söylenebilir. Böylelikle yüksek özyeterlilik inancına sahip öğretmenlerin eğitim faaliyetlerini de olumlu yönde etkileyeceği sonucuna ulaşılabilir (Bozbayındır ve Alev, 2018; s. 299). Bu durumun öğretmenlerin yaptığı işin sonucunda olumlu tepikler alarak işte duyduğu doyum duygusunu arttıracığı söylenebilir.

Öğretmen İş Doyumu

İş doyumunu, "kişinin işinin veya iş deneyimlerinin değerlendirilmesinden kaynaklanan zevkli veya olumlu bir duygusal durum" olarak tanımlanabilir (Locke, 1976, s. 1300; Akt: Zhang, Zao, Xu, Liu ve Wu, 2021). Çalışanların iş doyum düzeyi ile ruhsal ve fiziksel sağlık durumu arasındaki ilişkileri sınamaya yönelik araştırmaların sonuçları, iş doyum düzeyleri arttıkça çalışanların diğer çalışanlara kıyasla sağlık durumlarının daha iyi olduğunu, daha az stres yaşadıklarını ortaya koymaktadır (Efeoğlu ve Özgen, 2007, s. 240). Böylelikle öğretmenlerin ruhsal sağlık durumunun iyi oluş düzeylerini de arttıracığı söylenebilir.

Yukarıda bahsedildiği gibi, öğretmen iyi oluşlarını etkileyen mesleki iş doyumu, mesleki işbirliği, öğretmen özyeterliliği ve mesleki iş yükü gibi değişkenler birbiri ile etkileşim halindedir. Bir değişkendeki artış, öbüründe de artışa ya da azalmaya sebep olmaktadır. Bu nedenle bu araştırmanın amacı TALIS 2018'e katılan öğretmenlerin iyi oluş düzeylerini yordayan değişkenleri belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıda verilen sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğretmelerin iyi oluşu, cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?
2. Öğretmelerin iyi oluşu, yaşa göre farklılık göstermekte midir?
3. Öğretmen iyi oluşunu, mesleki iş yükü, mesleki iş birliği, iş doyumu, özyeterliliği değişkenleri arasında nasıl bir ilişki vardır?
4. Öğretmen iyi oluşunu, mesleki iş yükü, mesleki iş birliği, iş doyumu, özyeterliliği değişkenleri yordamakta mıdır?

Yöntem

Bu araştırma öğretmenlerin iyi oluş düzeyleri ile ilişkili olan değişkenleri belirlemeyi amaçlamaktadır. Söz konusu amaç doğrultusunda bu çalışma ilişkisel araştırma modelinde tasarlanmıştır. İlişkisel araştırmalar değişkenler arasında var olan ilişkileri bulmayı sağlar (Cohen vd., 2007, s. 191).

Çalışma Grubu

TALIS araştırmasında iki aşamalı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde ilk aşamada okulların seçimi her ülkede rastgele olarak OECD tarafından gerçekleştirilmiştir. İkinci aşamada ise öğretmenler ilk aşamada seçilen okullardan rastgele olarak örnekleme seçilmiştir (Ceylan vd., 2020, s. 32). Bu çalışma kapsamında 15498 öğretmenden elde edilen veri kullanılmıştır. Söz konusu katılımcılara ait demografik bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırma kapsamında katılımcılara ait demografik bilgiler

Değişkenler		N	%
Cinsiyet	Kadın	8194	52,9
	Erkek	7304	47,1
Yaş	25 ve altı	147	,9
	25-29	1892	12,2
	30-39	5964	38,5
	40-49	5202	33,6
	50-59	1963	12,7
	60 ve üzeri	320	2,1

Tablo 1 incelendiğinde araştırma kapsamında katılımcı öğretmenlerin 8194'ü kadın (%53) ve 7304'ü erkektir (%47). Bununla birlikte araştırmaya katılan öğretmenlerin 147'si 25 yaş ve altı, 1892'si 25 ve 29 yaş arası, 5964'ü 30 ve 39 yaş arası, 5202'si 40 ve 49 yaş arası, 1963'ü 50 ve 59 yaş arası, 320'si de 60 ve üzeri yaş arası grupta yer almaktadır.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırma kapsamında veri toplama aracı olarak TALIS 2018'de yer alan öğretmen anketi kullanılmıştır. TALIS anketi OECD tarafından öğretmen ve okul yöneticilerine uygulamak üzere geliştirilmiştir. Söz konusu anketin amacı öğretmenler ve okul yöneticileri hakkında kapsamlı bilgi toplayarak ülkeler arası karşılaştırmalar yapmayı sağlamaktır. Araştırma kapsamında ankette yer alan öğretmen iyi oluş ölçeği

bağımlı değişken; öğretmenlik mesleki işbirliği, öğretmenlik meslek iş yükü, öğretmen özyeterliği ve öğretmen iş doyumunu araştırmada kullanılan bağımsız değişkenlerdir. Değişkenlerin indeks puanları kullanılarak analizler yapılmıştır.

Öğretmen iyi oluş: Ölçek dört maddeden oluşmaktadır (T3WELS). “Hiç” (1), “Bir dereceye kadar” (2), “Oldukça” (3), “Çok” (4) olarak puanlanmaktadır.

İş Doyumu: Ölçek iki boyutta toplam sekiz maddeden oluşmaktadır (T3JOBBSA). Ölçekteki yanıtama seçenekleri, “1:Hiç katılmıyorum” ile “4:Tamamen katılıyorum” arasında yer alan 4’lü Likert tipi şeklindedir.

Öğretmen özyeterliği: Ölçek üç boyutta toplam on iki maddeden oluşmaktadır (T3SELF). Her bir madde “1: hiçbir zaman” ile “4:çokça” seçenekleri arasında puanlanmaktadır.

Mesleki işbirliği: Ölçek iki boyutta toplam sekiz maddeden oluşmaktadır (T3COOP). Maddeler 6’lı Likert tipi yanıtlamaya sahiptir.

Mesleki iş yükü: Ölçek beş maddeden oluşmaktadır (T3WLOAD). “Hiç” (1), “Bir dereceye kadar” (2), “Oldukça” (3), “Çok” (4) olarak puanlanmaktadır.

Verilerin Analizi

Bu araştırmanın amacı doğrultusunda çoklu doğrusal regresyon analizi sosyal bilimlerde istatistik paket programı kullanılarak yapılmıştır. Regresyon analizi aralarında ilişki olduğu düşünülen iki ya da daha fazla değişkenden birinin bağımlı değişken, diğerlerinin bağımsız değişkenler olarak aralarındaki ilişkinin açıklanmasını ifade eder. Bir bağımlı değişken, iki ya da daha fazla bağımsız değişken varsa çoklu regresyon analizi olarak adlandırılır (Büyüköztürk, 2009; s. 91).

Çoklu doğrusal regresyon analizinin varsayımları, normal dağılım, doğrusallık, bağımsız değişkenler arası çoklu bağlantı sorunun olmaması, otokorelasyon olmaması şeklindedir (Kalaycı, 2014; s. 259). Veri setinin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla çarpıklık ve basıklık katsayıları incelenmiş ve kabul edilebilir (-1, +1) aralıkta olması (Büyüköztürk, 2009) nedeniyle veri setinin normal dağılıma sahip olduğu belirlenmiştir. Ayrıca değişkenler arasında çoklu bağlantı sorununun belirlemek için korelasyon hesaplanmış ve elde edilen değerlerin .80’den az olması (Büyüköztürk, 2009) nedeniyle değişkenler arasında çoklu bağlantı sorununun olmadığı görülmüştür. Sonuç olarak veri setinde çoklu regresyon analizinin yapılabilmesi için gerekli varsayımların karşılandığı saptanmıştır. Bununla birlikte araştırma kapsamında elde edilen verilere bağımsız örneklem için t testi ve tek yönlü varyans analizi de yapılmıştır. Bağımsız örneklem için t testi iki ilişkisiz örneklem ortalamalarının arasındaki farkı test etmek için kullanılır (Büyüköztürk, 2009, s. 39). Tek yönlü varyans analizi, iki ya da daha fazla örneklem ortalaması arasındaki farklılık olup olmadığını test etmek için kullanılır (Kalaycı, 2014).

Bulgular

Araştırma kapsamında ilk olarak değişkenlere ilişkin ortalama, standart sapma ve korelasyon değerleri hesaplanarak Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Değişkenlere ilişkin ortalama, standart sapma ve korelasyon değerleri

Değişkenler	Ort	Ss	1	2	3	4	5
1. Öğretmen iyi oluşu	9,27	1,75		,39*	-,10*	-,44*	-,13*
2. Mesleki iş yükü	9,09	1,76			-,02*	-,23*	-,08*

3. Öğretmen iş birliği	9,86	2,53	,22*	,31*
4. Mesleki iş doyumunu	12,08	2,30		,25*
5. Öğretmen özyeterliliği	12,62	2,31		

*:p<.05

Tablo 2’de yer alan korelasyon değerleri incelendiğinde araştırma kapsamında kullanılan değişkenlere ait ilişkilerin anlamlı olduğu ($p \leq .05$) sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte en yüksek ilişkinin öğretmen iyi oluşu ile mesleki iş doyumunu arasında ve negatif yönlü olduğu ($r = -.44$) bulunmuştur. Ayrıca en düşük ilişkinin ise mesleki iş yükü öğretmen işbirliği ($r = -.02$) arasında ve pozitif yönlü olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte araştırma kapsamında kullanılan değişkenlere ait indeks değerlerinin en yüksek ortalama değeri öğretmen özyeterliliğine (ort=12.62) ait olup en düşük ortalama değeri ise mesleki iş yükü (ort=9.09) değişkenlerine aittir.

Araştırma kapsamında belirlenen “Öğretmelerin iyi oluşu, cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?” sorusunu bağımsız değişkenler için t testi ile analiz edilerek cevap aranmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Öğretmenlerin iyi oluşunun cinsiyete göre T testi sonuçları

Değişkenler	Cinsiyet	Ort.	Ss.	sd	t	p
Öğretmen iyi oluşu	Kadın	9,34	1,74	15344	4,99	0,00
	Erkek	9,19	1,75			

Tablo 3 incelendiğinde cinsiyet değişkeninin öğretmen iyi oluşu üzerinde anlamlı olarak farklılığa yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır ($t_{(15344)} = 4.99$, $p < .05$). Ayrıca ortalama değerleri incelendiğinde, kadın öğretmenler erkek öğretmenlerden daha yüksek iyi oluş düzeyine sahip olduğu bulunmuştur. Araştırma kapsamında yapılan bağımsız gruplar için t testinde etki büyüklüğü Cohen d katsayısı ile hesaplanmıştır. Bu katsayı, iki bağımsız grup ortalaması arasındaki farkın, iki grubun varyans ortalamalarının kareköküne bölümü ile bulunur (Cohen, 2013). Elde edilen Cohen d katsayısı 0.12 olarak bulunmuştur. Cohen’e göre (2013) bu katsayı düşük etki büyüklüğünün bir göstergesidir.

Araştırma kapsamında belirlenen “Öğretmelerin iyi oluşu, yaşa göre farklılık göstermekte midir?” sorusu için ilk olarak yaş değişkenine ait betimsel istatistikler hesaplanmıştır. Daha sonra tek yönlü varyans analizi yapılarak yaş değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği belirlenmiştir. Yaş değişkenine ait betimsel istatistikler Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Yaş değişkenine ait betimsel istatistikler

Değişken	Yaş aralığı	N	%	Ort	Ss
Yaş	25 ve altı	147	,9	9,48	1,85
	25-29	1892	12,2	9,51	1,91
	30-39	5964	38,5	9,40	1,75
	40-49	5202	33,6	9,26	1,71
	50-59	1963	12,7	8,81	1,57
	60 ve üstü	320	2,1	8,36	1,29

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya dahil olan öğretmenlerin %9'u 25 yaş ve altı, %12.2'si 25-29 yaş aralığı, %38.5'i 30-39 yaş aralığı, %33.6'sı 40-49 yaş aralığı, %12.7'si 50-59 yaş aralığı ve %2.1'i 60 ve üstü yaş aralığında yer almaktadır. Yaş aralıklarına göre ortalamalar incelendiğinde en yüksek ortalamaya sahip olan 25-29 yaş aralığı ve en düşük ortalamaya sahip olan ise 60 yaş ve üzeri olarak hesaplanmıştır. Öğretmen iyi oluş düzeylerinin öğretmenlerin yaşlarına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Öğretmelerin iyi oluşunun yaşa göre tek yönlü varyans analizi sonuçları

Değişken	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Yaş	Gruplar arası	890,47	5	178,09	59,14	,000
	Gruplar içi	46166,59	15332	3,01		
	Toplam	47057,06	15337			

Tablo 5 incelendiğinde öğretmenlerin iyi oluşu yaş değişkenine göre farklılık göstermektedir ($F_{(5,15332)} = 59.14$, $p < .05$). Bu farklılığın hangi yaş grubundan kaynaklı olduğunu belirlemek için yapılan Scheffe testi sonucunda 50-59 yaş aralığı ve 60 yaş ve üzeri gruplarının iyi oluş düzeylerinin anlamlı olduğu görülmüştür. Bununla birlikte 50-59 yaş aralığı ve 60 yaş ve üzeri gruplarının ortalamalarının diğer yaş grupları ile olan farklılığı incelenerek sadece bu iki grubun farklarının anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Varyans analizinde etki büyüklüğünü hesaplamak için Cohen's F değeri kullanılır. Cohen's F değerini bulabilmek için ise önce eta kare değeri bulunmalıdır. Eta kare gruplar arası kareler toplamının toplam değere bölünmesiyle bulunur (Özsoy ve Özsoy, 2013).

$$\eta^2 = \frac{\text{Kareler toplamı (gruplar arası)}}{\text{Kareler toplamı (toplam)}} \quad \text{Eşitlik 1}$$

Eşitlik 1'de verilen eta kare formülüne göre araştırma kapsamında elde edilen değer .1 olarak bulunmuştur.

$$\text{Cohen's } f = \sqrt{\frac{\eta^2}{1 - \eta^2}} \quad \text{Eşitlik 2}$$

Eşitlik 1'de verilen Cohen's F formülüne göre araştırma kapsamında elde edilen değer .1 olarak bulunmuştur. Bu sonuca göre Cohen's F değeri küçük olduğu yorumu yapılabilir.

Araştırma kapsamında belirlenen "Öğretmen iyi oluşunu, mesleki iş yükü, mesleki iş birliği, iş doyumu, özyeterliliği değişkenleri yordamakta mıdır? sorusuna çoklu doğrusal regresyon analizi yapılarak cevap aranmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Değişkenlere ait çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları

Değişken	B	Std. hata	β	t	p	R	R ²
Sabit	10,01	,11		86,23	,00*	,54	,29
Mesleki iş yükü	-,31	,00	-,31	-44,12	,00*		
Öğretmen iş birliği	-,00	,00	-,01	-1,58	,11		

Mesleki iş doyumu	,28	,00	,37	50,12	,00*
Öğretmen özyeterliliği	-,00	,00	-,01	-1,35	,17

$$F_{(4,15036)} = 1541.05$$

*p<.05

Tablo 6 incelendiğinde öğretmen iyi oluşunu yordayan değişkenlerin belirlenmesi amacıyla yapılan çoklu regresyon analizi sonucunda elde edilen F değerinin anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($F_{(4,15036)} = 1541.05$, $p < .05$). Bu nedenle söz konusu analizde kurulan regresyon modelinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca R² değerine göre söz konusu dört değişken birlikte öğretmenlerin iyi oluşundaki toplam varyansın %29'unu açıklamaktadır.

Regresyon sonuçlarının anlamlılığına yönelik t testi sonuçlarına göre bağımsız değişkenlerden mesleki iş yükü ve mesleki iş doyumu değişkeninin anlamlı olarak yordadığı görülmüştür ($p < .05$). Öte yandan öğretmen özyeterliliği ve öğretmen iş birliği öğretmen iyi oluşunun anlamlı bir yordayıcı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte standardize edilmiş regresyon katsayıları incelendiğinde bağımsız değişkenlerin öğretmen iyi oluşu üzerindeki önem sırası mesleki iş doyumu, mesleki iş yükü, öğretmen özyeterliliği ve öğretmen işbirliği olarak bulunmuştur. Ayrıca mesleki iş yükünün negatif ve mesleki iş doyumunun öğretmen iyi oluşu üzerinde pozitif etkisi olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada öğretmen iyi oluşunu yordayan değişkenlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda bağımlı değişken olarak öğretmen iyi oluşu ve bağımsız değişken olarak ise mesleki iş doyumu, mesleki işbirliği, mesleki iş yükü, öğretmen özyeterliliği değişkenleri kullanılmıştır. Bununla birlikte yaş ve cinsiyet değişkenlerinin öğretmen iyi oluşu üzerinde etkisi test edilmiştir. Araştırmanın verileri TALIS 2018'e Türkiye örnekleme katılan öğretmenlerden elde edilmiştir.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgulardan ilki cinsiyet değişkeni öğretmen iyi oluşu üzerinde anlamlı farklılığa yol açmaktadır. İlgili alanyazın incelendiğinde (Matud, Curbelo ve Fortes, 2019; Diener ve Ryan, 2009) benzer sonuçlar elde edildiği görülmüştür. Bununla birlikte Ryff (2013) bir çalışmada kadın ve erkek gruplarında iyi oluş düzeylerinin kadınların lehine farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Eagly'e göre (1987) bu durumun bir nedeni kadın ve erkeğin toplumsal hayatta sahip oldukları roller olabilir.

Araştırma kapsamında elde edilen başka bir bulgu ise öğretmenlerin iyi oluşu yaş değişkenine göre farklılık göstermekte olduğudur. Bu farklılık ise büyük yaş gruplarının lehine olarak bulunmuştur. İlgili alanyazına göre (Charles ve Piazza, 2009; Chen, 2004) elde edilen bulgular araştırma sonucunu destekler niteliktedir. Lebra (1984) tarafından yapılan bir çalışmada ilerleyen yaş gruplarının hayata karşı kabullenici bir tutum ve sosyal ilişkilerde tarafsız olmaları nedeniyle yüksek iyi oluşa sahip olmaları şeklinde yorumlanabilir (Akt: Karasawa vd., 2011).

Araştırmadan elde edilen bulgulardan bir diğeri ise mesleki iş yükü ve mesleki iş doyumu değişkeninin öğretmen iyi oluşunu anlamlı olarak yordadığı sonucudur. Bu sonuç alanyazında yer alan diğer araştırma bulgularıyla benzerlik göstermektedir (Goddard vd., 2007; Huberman, 1989; Wimberly, 2011). Reeves ve arkadaşları (2017) bir çalışmalarında öğretmen iyi oluşunun mesleki işbirliğinde olumlu olarak etkilendiği sonucunu bulmuşlardır. Bununla birlikte mesleki iş yükü, öğretmen iyi oluşunu negatif

olarak yordamaktadır. İlgili alan yazın incelendiğinde (Boyle, Borg, Falzon ve Baglioni, 1995; Bermejo, Hernandez-Franco ve Prieto_Ursua, 2013; OECD, 2013) öğretmen iyi oluşu mesleki iş yükü ile negatif korelasyon gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun bir nedeni okullarda çalışma şartlarının zorluğu nedeniyle öğretmenlerin iş yükü artmaktadır. Bu nedenle fazla iş yüküne sahip öğretmenlerin iyi oluşu da yetersiz kalması şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmadan elde edilen bulgulardan yola çıkarak bazı önerilerde bulunulmuştur:

- Bu araştırma TALIS araştırmasına katılan öğretmenler üzerinde yapılmıştır. Aynı değişkenler kullanılarak farklı örneklem gurubuna araştırma uygulanabilir.
- Araştırma kapsamında değişkenler çoklu doğrusal regresyon analizi ile analiz edilmiştir. Aynı değişkenler kullanılarak farklı veri analizi yöntemleri ile araştırma tekrarlanabilir.
- Farklı ülkelerde aynı değişkenler kullanılarak araştırma tekrarlanabilir. Böylelikle diğer ülkelerle olan benzerlikler ve farklılıklar karşılaştırılabilir.
- Aynı örneklem grubu üzerinde farklı değişkenler kullanılarak öğretmenlerin iyi oluşunun yordama düzeylerine hakkında analizler yapılabilir.
- Okul yönetimi ve öğretmenler arasında iş birliği sağlanarak öğretmenlerin iş yükünün azaltılması konusunda çalışmalar yapılabilir.
- Okul ve sınıf koşullarının iyileştirilmesi, öğretmenlerin hem iş doyumunun artırılması hem de özyeterliliğine katkı sağlaması açısından önemlidir. Bu nedenle politika uygulayıcılarının bu durumu göz önünde bulundurması öğretmenler açısından faydalı olabilir.

Kaynakça

- Ainley, J.; Carstens, R. (2018). *Teaching and Learning International Survey (TALIS) 2018 Conceptual Framework*. Paris: OECD Publishing.
- Aslan, H., Bal, A., Akbulut, S. ve Çetin, B. (2023). Öğretmenlerin Özyeterlilikleri ile Değişime Hazır Olma Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Bilimsel Eğitim Araştırmaları*.
- Atıcı, M. (2001). Yüksek ve Düşük Yetkinlik Düzeyine Sahip Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Stratejileri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 28, 438-499.
- Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. Prentice Hall.
- Bermejo, L., Hernández-Franco V. ve Prieto-Ursúa, M. (2013), Teacher Well-being: Personal and Job Resources and Demands. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 84, 1321-1325.
- Bozbayındır, F. ve Alev, S. (2018). The Analysis of the Relationship Between Self-Efficacy, Proactive Personality and Openness to Change Perceptions Teacher. *İnönü University Journal of the Faculty of Education*, 19 (2), 293-311.
- Boyle, G. J., Borg, M. G., Falzon, J. M. ve Baglioni, A. (1995). A Structural Model of the Dimensions of Teacher Stress. *British Journal of Educational Psychology*, 65,49-67.
- Brownell, M. T., Yeager, E., Rennells, M. S. ve Riley, T. (1997). Teachers Working Together: What Teacher Educators and Researchers Should Know. *Teacher Education and Special Education*, 20(4), 340-359.
- Büyükoztürk, Ş. (2009). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

- Cansoy, R., Parlar, H. ve Türkoğlu, M. E. A Predictor of teachers' Psychological Well-Being: Teacher Self-Efficacy. *International Online Journal of Educational Sciences*, 12 (4), 41-55.
- Ceylan, E., Özdoğan Özbal, E., Sever, M. ve Boyacı, A. (2020). *Türkiye'deki Öğretmen ve Okul Yöneticilerinin Görüşleri, Öğretim Koşulları: TALIS 2018 Öğretmen ve Okul Yöneticileri Yanıtları Analiz*. Ankara: MEB Yayınları.
- Chan, D.W. ve Hui, E.K.P. (1995) Burnout and Coping Among Chinese Secondary School Teachers in Hong Kong. *British Journal of Educational Psychology*, 65, 15-25.
- Charles, S. T., ve Piazza, J. R. (2009). Age Differences in Affective Well-Being: Context Matters. *Social and Personality Psychology Compass*, 3(5), 711-724.
- Cheng, S. T. (2004). Age and Subjective Well-Being Revisited: A Discrepancy Perspective. *Psychology and Aging*, 19(3), 409-415.
- Cohen, L., Manion, L. ve Morrison, K. (2007). *Research Methods in Education (6th Ed.)*. London: Routledge.
- Cohen, J. (2013). *Statistical power analysis for the behavioural sciences*. New York: Academic Press.
- Collie, R. J., Shapka, D. J. ve Perry, N. E. (2012). School Climate and Social-Emotional Learning: Predicting Teacher Stress, Job Satisfaction and Teaching Efficacy. *Journal of Educational Psychology*, 104(4), 1189 -1204.
- Diener, E., ve Ryan, K. (2009). Subjective Well-being: A General Overview. *South African Journal of Psychology*, 39(4), 391-406.
- Eagly, A. H. (1987). *Sex Differences in Social Behaviour: A Social-role Interpretation*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Efeoğlu, İ ve Özgen, H. (2007). İş-Aile Yaşam Çatışmasının İş Stresi, İş Doyumu ve Örgütsel Bağlılık Üzerindeki Etkileri: İlaç Sektöründe Bir Araştırma. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16, (2), 237-254.
- Goddard, Y. L., Goddard, R. D. ve Tschannen-Moran, M. (2007). A Theoretical and Empirical Investigation of Teacher Collaboration for School Improvement And Student Achievement in Public Elementary Schools. *The Teachers College Record*, 109(4), 877-896.
- Huberman, M. (1989). Burnout in Teaching Careers, *Les Sciences de L'education*, 5, 5-33.
- Jennings, P. A. ve Greenberg, M. T. (2009). The Prosocial Classroom: Teacher Social And Emotional Competence in Relation to Student and Classroom Outcomes. *Review of Educational Research*, 79,1, 491-525.
- Jomuad, P.D.; Antiquina, L.M.M.; Cericos, E.U.; Bacus, J.A.; Vallejo, J.H.; Dionio, B.B.; Bazar, J.S.; Cocolan, J.V.; Clarin, A.S. (2021). Teachers' Workload in Relation to Burnout and Work Performance. *Int. J. Educ. Policy Res. Rev.* 8, 48-53.
- Kalaycı, Ş. (2014). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yayıncılık.
- Karasawa, M.; Curhan, K. B.; Markus, H. R.; Kitayama, S. S.; Love, G. D.; Radler, B. T. ve Ryff, C. D. (2011). Cultural Perspectives on Aging and Well-Being: A Comparison of Japan and the United States. *The International Journal of Aging and Human Development*, 73(1), 73-98.

- Keyes, C. L. M. (1998). Social Well-being. *Social Psychology Quarterly*, 61 (2), 121-140.
- Kyriacou, C. (2001). Teacher Stress: Directions for Future Research. *Educational Review*, 53(1), 27-35.
- Lazarus, R. S. (1966). *Psychological Stress and the Coping Process*. New York: McGraw-Hill.
- Matud, M. P., Lopez-Curbelo, M. ve Fortes, D. (2019). Gender and Psychological Well-Being. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 16, (19),
- OECD. (2019). *TALIS 2018 Technical Report*. OECD Publishing, Paris.
- OECD (2013). *OECD Guidelines on Measuring Subjective Well-being*. OECD Publishing, Paris.
- Pan, H. L. W., Chung, C. H. ve Lin, Y. C. Exploring the Predictors of Teacher Well-being: an Analysis of Teacher Training Preparedness, Autonomy, and Workload. *Sustainability*, 15, 5804.
- Reeves, P. M., Pun, W. H. ve Chung, K. S. (2017). Influence of Teacher Collaboration on Job Satisfaction and Student Achievement. *Teaching and Teacher Education*, 67, 227-236.
- Ryff, C.D. (2013). Eudaimonic Well-Being and Health: Mapping Consequences of Self-realization. *In The Best within Us: Positive Psychology Perspectives on Eudaimonia*; Waterman, A.S., Ed.; American Psychological Association: Washington, DC, USA, 77-98.
- Wimberly, C. E. (2011). *Teacher Collaboration and Student Achievement* (Doctoral dissertation). Retrieved from Proquest
- Vangrieken, K., Dochy, F., Raes, E., ve Kyndt, E. (2015). Teacher Collaboration: A Systematic Review, *Educational Research Review*, 15, 17-40.
- Viac, C. ve Fraser, P. (2020). *Teachers' Well-being: A Framework for Data Collection and Analysis*. OECD Publishing, Paris.
- Zhang, X., Zhao, C., Xu, Y., Liu, S. ve Wu, Z. (2021) Kernel Causality Among Teacher Self-Efficacy, Job Satisfaction, School Climate and Workplace Well-being and Stress in TALIS. *Front. Psychol.* 12 : 694961.